

In memoriam Patrick Hebberecht

CHRISTIAN ELIAERTS^a

Panopticon, 36 (2), 103-105
© 2015 MAKLU | ISSN 0771-1409 | MARCH 2015

- ^a Emeritus gewoon hoogleraar, Vakgroep Criminologie, Vrije Universiteit Brussel (Corresp.: celiart@vub.ac.be).

Op 17 januari 2015 overleed onverwacht prof. Patrick HEBBERECHT, gewoon hoogleraar criminologie en rechtssociologie aan de Universiteit Gent. Hij werd amper 63 jaar. Na zijn proefschrift over 'De criminologische wetenschap en primaire kriminaliseringsprocessen' (1984, zie verder) doorliep hij de (voor die tijd nog) klassieke academische loopbaan van e.a. assistent tot zijn bevordering tot gewoon hoogleraar in 2001. Hij werd Voorzitter van de Vakgroep Strafrecht en Criminologie van de faculteit Rechten (1992-1998) en was tot zijn overlijden Directeur van de onderzoeksgroep Criminologie en Rechtssociologie. Patrick doceerde cursussen over Theorie en onderzoek in de criminologie, Historische en kritische criminologie en Criminaliteitspreventie. Hij was ook geruime tijd lid van de redactie van *Panopticon* en *Déviance et Société*.

Patrick HEBBERECHT was van opleiding jurist, maar raakte in de ban van de (rechts)sociologie, enerzijds door toedoen van zijn promotor prof. Willy CALEWAERT, anderzijds door een studieverblijf aan de Vrije Universiteit Amsterdam. In Nederland kwam hij in contact met een schare toonaangevende (kritische of radicale) criminologen die het studieobject van de criminologie reeds van in de jaren zeventig grondig aan het dooreenschudden waren (BIANCHI, DESSAUR, HULSMAN, HOEFNAGELS, JONGMAN ...). Zij hadden ook een grote invloed op het ontstaan van een 'nieuwe' criminologie aan de Vlaamse 'Scholen voor criminologie', waar de opleidingen (traditioneel verankerd in de faculteiten rechten) vooral juridisch en geneeskundig georiënteerd waren. De dader en zijn misdrijf stonden daarbij centraal. De 'nieuwe' criminologie (TAYLOR, WALTON & YOUNG, 1973), als het ware een 'omgekeerde criminologie', ging nu vooral de sociale reactie (met politie en justitie) kritisch bestuderen. Thans verworven inzichten in de opleiding criminologie, in de jaren zeventig-tachtig nog provocatief voor practici en beleidsverantwoordelijken. Een aantal jonge Vlaamse academici sprongen op de kar, waaronder een indrukwekkende groep aan de KU Leuven (o.m. VAN OTRIVE, PETERS & WALGRAVE), ondergetekende aan de VUB, en VERHELLEN en HEBBERECHT in Gent. Ook *Panopticon* zag in die periode trouwens het licht.

Het thema van het doctoraat van Patrick HEBBERECHT lag in de lijn van die nieuwe stromingen in de criminologie: de criminoloog dient zich toe te leggen op de studie van (het proces van) de sociale reactie waarbij personen als afwijkend of crimineel bestempeld worden. De maatschappelijke factoren die aan de basis liggen van het strafbaar stellen van gedragingen, en meer bepaald de meer structurele context van economische, politieke en ideologische ontwikkelingen dienen het voorwerp van onderzoek te zijn, waarbij ook een historische benadering van belang is (HEBBERECHT, 1984; 1985). Het gaat dan om fundamen-

teel onderzoek, onafhankelijk van de overheid ('goevernementele versus niet-goevernementele criminologie', zoals dat in die tijd benoemd én gespeld werd). Zoals Patrick later nog zal beklemtonen, heeft hij voor zijn theoretisch kader inspiratie gevonden bij de Nederlandse criminoloog Willem BONGER (wellicht de eerste kritische criminoloog en auteur van een Nederlandstalige inleiding in de criminologie – BONGER, 1932). Wanneer Patrick in 2006 de Willy CALEWAERT leerstoel aan de VUB bekleedt, zal hij niet alleen deze inspiratie toelichten, maar zal hij met een aantal boeiende colleges ook het werk van enkele andere kritische jurist- criminologen (VERSELE, CALEWAERT & WEINSTOCK) uit de jaren zestig-zeventig bespreken (HEBBERECHT, 2008). Alhoewel er dus in deze periode een criminologie met een progressieve oriëntatie op de hervorming van de strafrechtsbedeling ontstaat (en ook tot een zekere invloed op het beleid komt), is Patrick toch van mening dat deze benadering in de 'laat-moderniteit' in een crisis is beland door de effecten van een neoliberale globalisering op misdaad en misdaadcontrole (HEBBERECHT, 2007a). Het wekt geen verbazing dat hij vanuit zijn theoretisch kader veel aandacht heeft besteed aan de evolutie van het (bijzonder) strafrecht en het veiligheids- en preventiebeleid in België (HEBBERECHT, 1997; 2008), maar ook in Europa, door zijn samenwerking met de 'European Group for the study of deviance' en de GERN. Eén van zijn laatste publicaties betreft trouwens een vergelijkend onderzoek naar sociale criminaliteitspreventie in Europa (HEBBERECHT & BAILLERGEAU, 2012). Hij verzet zich hevig tegen de 'etnisering' van misdaad en misdaadcontrole en sluit zich aan bij de kritiek op het onderzoek van Marion VAN SAN in opdracht van minister VERWILGHEN (HEBBERECHT, 2002). Als één van de weinige criminologen in ons land doet hij ook de moeite om het programma van het Vlaams Belang en het boek van BODEIN & ANNEMANS (2005) te analyseren (HEBBERECHT, 2007b; 2008). Met zijn onderzoeksgroep streeft ook hij naar aanbevelingen, voor zover die de uitbouw van een 'rechtmatig, sociaal rechtvaardig en emancipatorisch overheidsbeleid (kunnen) ondersteunen'. Maar de ontwikkeling van het preventiebeleid, vooral op federaal vlak, kon hem maar matig bekoren, aangezien de klemtoon volgens hem al te zeer op situationele en technopreventieve maatregelen lag.

Patrick HEBBERECHT is zijn hele loopbaan consequent gebleven met de theoretische analyses die hij reeds ten tijde van zijn proefschrift maakte. Hij ergerde zich aan de 'terugkeer' van een individualistische, positivistische criminologie in de laatmoderne samenleving. Zijn opvattingen riepen soms weerstand op, maar naar mijn mening is zijn visie een noodzakelijke bijdrage tot de theorievorming in de criminologie, en niet te vergeten, een oproep om onafhankelijk en fundamenteel onderzoek te blijven beoefenen.

REFERENTIES

- BODEIN, M. & ANNEMANS, G. (2005). *Het dwaze taboe. Een meta-analyse van internationale en nationale studies omtrent 'criminaliteit en etniciteit'*. Uitgeverij Egmont.
- BONGER, W.A. (1932). *Inleiding tot de criminologie*. Bohn.
- HEBBERECHT, P. (1984). *De kriminologische wetenschap en de studie van primaire kriminaliseringsprocessen* (doctoraat UGent). Zie ook: BOUCKAERT, B. et al., *Liber Amicorum Willy Calewaert, Recht en criminaliteit*. Kluwer, 153-175.
- HEBBERECHT, P. (1985). Strafrecht en maatschappij. *Tijdschrift voor Sociale Wetenschappen*, 2, 93-119.
- HEBBERECHT, P. (1997). Van preventiecontract tot veiligheids- en samenlevingscontract ... of de logica van de veiligheidsstaat. *Panopticon*, 18(2), 101-110.
- HEBBERECHT, P. (2002) Een oneerlijk onderzoek. In B. VAN DEN BROECK & M. FOBLETS (red.), *Het failliet van de integratie? Het multiculturalismedebat in Vlaanderen*. Acco, 171-173.

- HEBBERECHT, P. (2007a). De laatmoderne crisis van de progressieve criminologie in Nederlandstalig België. In J. CHRISTIAENS *et al.*, *Criminologie: tussen kritiek en realisme*. VUBPRESS, 195-209.
- HEBBERECHT, P. (2007b). Boekbespreking BODEIN, M. en ANNEMANS, G., *Het dwaze taboe*. *Panopticon*, 28(1), 79-83.
- HEBBERECHT, P. (2008). *De 'verpaarsing' van de criminaliteitsbestrijding in België. Kritische opstellen over misdaad en misdaadcontrole in de laatmoderniteit*. VUBPRESS.
- HEBBERECHT, P. & BAILLERGEAU, E. (2012). *Social crime prevention in late modern Europe. A comparative perspective*. VUBPRESS.
- TAYLOR, I., WALTON, P. & YOUNG, J. (1973). *The new criminology*. Routledge.